

УДК 343.98

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

Шевченко Т.В., здобувач
кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У положеннях наукової статті автором розкрито та проаналізовано основні слідчі ситуації, які мають місце на початковому етапі розслідування злочинів у сфері порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. На даній основі сформульовано рекомендації щодо кваліфікованого проведення досудового розслідування дорожньо-транспортних пригод.

Ключові слова: *слідчі ситуації, початковий етап розслідування, дорожньо-транспортна пригода.*

В положеннях наукової статті автором раскрыты и проанализированы основные следственные ситуации, которые имеют место на начальном этапе расследования преступлений в сфере нарушения правил безопасности дорожного движения и эксплуатации транспорта. На данной основе сформулированы рекомендации по квалифицированному проведению досудебного расследования дорожно-транспортных происшествий.

Ключевые слова: *следственные ситуации, начальный этап расследования, дорожно-транспортное происшествие.*

Shevchenko T.V. TYPICAL INVESTIGATING THE SITUATION AT THE INITIAL STAGE OF THE INVESTIGATION OF ROAD ACCIDENTS

The provisions of the article, the author reveals and analyzes the main investigative situations that occur at the initial stage of investigation of crimes in violation of traffic safety and operation of transport. On this basis, formulated recommendations on qualified pre-trial investigation of accidents.

Key words: *investigating the situation, initial stage of the investigation, accident.*

Постановка проблеми. Як свідчить статистика останніх років, динаміка вчинення дорожньо-транспортних пригод на дорогах України дуже несприятлива. Спостерігається стійка тенденція кількісного росту злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, що визначає актуальність даної теми, її необхідність та своєчасність. Правильне та кваліфіковане проведення початкового етапу розслідування дорожньо-транспортних пригод зазвичай є основою подальшого безперешкодного встановлення механізму розвитку пригоди та встановлення вини осіб, причетних до їх вчинення.

Ступінь розробленості проблеми. В юридичній літературі проблематика, поняття та зміст слідчих ситуацій, а також особливості початкового етапу розслідування дорожньо-транспортних пригод досліджувалися науковцями: Р.С. Белкіним, В.Ю. Шепітьком, М.І. Пановим, О.В. Волоховою, Н.Н. Єгоровим, В.П. Бахіним, О.В. Васильєвою та іншими.

Мета статті. У даному дослідженні ми ставимо за мету проаналізувати особливості методики розслідування злочинів у сфері порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту у різних слідчих ситуаціях та сформулювати рекомендації щодо успішного розслідування даної категорії злочинів на його початковому етапі.

Виклад основного матеріалу. Чинним Кримінальним кодексом України встановлено, що кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, настає за спричинення середньої тяжкості тілесного

ушкодження, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень та за спричинення смерті однієї або декількох осіб [1].

У переважній більшості випадків дорожньо-транспортні пригоди виникають у результаті порушення правил безпеки дорожнього руху водіями, пішоходами, пасажирями, велосипедистами, а також внаслідок грубих порушень працівниками установ та організацій, відповідальних за технічну експлуатацію автомобілів, поганого контролю за станом доріг та низьким рівнем організації регулювання дорожнього руху.

Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП) за механізмом виникнення поділяються:

- на зіткнення, перекидання транспортних засобів;
- наїзди на пішоходів, велосипедистів, гужовий транспорт, нерухомі транспортні засоби [7, с. 62].

У криміналістиці слідчу ситуацію розглядають у широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні слідча ситуація – це сукупність усіх умов, що впливають на розслідування і визначають його особливості. Така сукупність найбільш повно характеризує і відображає все, що впливає і може впливати на розслідування злочину, а отже, дає змогу вичерпно визначити шляхи і засоби цілеспрямованого впливу на сформовану слідчу ситуацію. Більш значимим є поняття слідчої ситуації у вузькому розумінні – як характеристики інформаційних даних, що має слідство на конкретному етапі розслідування [3, с. 187].

А.Г. Філіппов зазначив, що слідчою ситуацією є сума значної для розслідування інформації (доказів, а також відомостей, отриманих непроцесуальним шляхом), що є в розпоря-

дженні слідчого до певного моменту розслідування [9, с. 244].

В.П. Бахін зазначає, що слідча ситуація – це об'єктивна реальність, фактична обстановка та результат її пізнання, а дані про неї – відображення цієї обстановки, які використовуються для її розуміння та впливають на неї з метою розкриття злочину. [10, с. 452]. Дане визначення слідчої ситуації є найбільш реальним в сенсі встановлення потрібних даних, необхідних для процесу розкриття та розслідування злочину.

На початковому етапі розслідування злочинних порушень правил дорожнього руху або експлуатації транспорту виникають різні слідчі ситуації, які можуть бути типізовані на наступними підставами:

– *За часом, що минув від моменту вчинення дорожньо-транспортної пригоди до отримання повідомлення про неї:*

• *сприятлива ситуація* щодо можливості одержання криміналістично значимої інформації та доказів, оскільки інформація (повідомлення) про дорожньо-транспортну пригоду надходить до поліції негайно після її вчинення;

• *несприятлива ситуація* має місце тоді, коли від моменту вчинення дорожньо-транспортної пригоди минуло багато часу. Інформація про подію надходить до поліції через декілька днів, тижнів або навіть місяців після її вчинення [6].

– *За місцем перебування водіїв і транспортних засобів після дорожньо-транспортної пригоди:*

• *сприятлива ситуація:* на місці події зберігаються всі джерела інформації: є водій, транспортний засіб, потерпілі та свідки (або вони з об'єктивних причин відсутні, але є достовірні відомості про них).

Ця ситуація є найрозповсюдженішою і виникає тоді, коли мало місце зіткнення транспортних засобів або наїзд на пішохода у світлу пору доби. Основні зусилля слідчих органів спрямовані на дослідження обстановки місця події, встановлення причин ДТП, збирання та фіксацію доказів, що свідчать про механізм розвитку дорожньо-транспортної пригоди.

За даних обставин послідовність проведення слідчих дій повинна бути наступною:

– проведення якісного, повного, кваліфікованого огляду місця події із обов'язковим проведенням фотозйомки та відеозапису, залученням відповідних спеціалістів (автотехніків, судово-медичних експертів);

– освідування водія й потерпілого;

– прийняття рішення про початок розслідування та внесення відомостей в ЄРДР;

– допит всіх учасників пригоди, а саме водія та пасажирів транспортних засобів, потерпілих, свідків;

– призначення судово-медичної експертизи.

малосприятлива ситуація: на місці події є транспорт, потерпілі та свідки (або свідків немає), а водій зник з місця пригоди і особа його – невідома. Ситуація характеризується наявністю відомостей про час, місце вчинення злочину, його наслідки.

Як правило, такі ситуації мають місце, коли вчиненню дорожньо-транспортної пригоди

передувало незаконне заволодіння особою транспортного засобу, або особа намагається протидіяти розслідуванню через висування неправдивої версії про викрадення її транспорту, що супроводжується зверненням після пригоди до поліції із заявою про викрадення автомобіля. Також можлива ситуація, що водій на момент пригоди перебував у стані алкогольного сп'яніння, чим і обумовлюється його бажання приховати даний факт шляхом залишення місця вчинення ДТП.

За даної слідчої ситуації, передусім, необхідно встановити особу, яка перебувала за кермом на момент дорожньо-транспортної пригоди, вжити заходів щодо її розшуку й затримання, з'ясувати причини, що змусили водія зникнути з місця події.

Для з'ясування всіх вищевказаних обставин послідовність проведення слідчих дій повинна бути наступною:

– проведення загального та детального огляду місця події, при цьому особливу увагу слід звернути на ті вузли й деталі автомобіля, де повинні були залишитися сліди рук, крові, поту, волосся, волокон одягу водія [8, с. 7];

– прийняття рішення про початок розслідування та внесення відомостей в ЄРДР;

– встановлення та допит свідків, які бачили водія в момент пригоди та коли він залишив місце події;

– допит власника ТЗ;

– призначення судово-імунологічної, дактилоскопічної експертизи;

– допит водія після його встановлення.

• *Несприятлива ситуація:* відсутня більша частина елементів джерел інформації про дорожньо-транспортну пригоду. Несприятлива ситуація буває двох видів:

а) на місці події є тільки свідки, а водій і транспортний засіб відсутні (відомостей про них немає), потерпілого відправлено до лікувальної установи у стані, що унеможливорює спілкування з ним;

б) на місці події є тільки потерпілий (труп), інших джерел інформації немає. Відомо про час, місце вчинення ДТП, її наслідки і про транспортний засіб.

Дана ситуація є найскладнішою і досить поширеною на початковому етапі розслідування. Тут основну увагу слідства потрібно зосередити на встановленні факту ДТП, особи водія та транспортного засобу, причетного до пригоди, а також можливих свідків.

Для з'ясування всіх вищевказаних обставин послідовність проведення слідчих дій повинна бути наступною:

– проведення загального та детального огляду місця події, при цьому особливу увагу слід звернути на сліди, що залишилися на проїзній частині (сліди гальмування, сліди розливу паливно-мастильних матеріалів), за наявності у місці вчинення пригоди уламків облицювання автомобіля чи фрагментів фарби, провести їх вилучення та по можливості негайно ідентифікувати марку, модель, колір транспортного засобу причетного до ДТП [8, с. 7];

– проведення опитування очевидців, потерпілих (про ознаки транспорту і прикмети водія);

– перевірка камер відеоспостереження на підприємствах, установах, організаціях по можливому маршруту причетного транспортного засобу;

– перевірка станцій технічного обслуговування із ремонту автомобілів, гаражів і автостоянок;

– обхід житлових будинків, підприємств і закладів, розміщених у районі вчинення дорожньо-транспортної пригоди, розміщення оголошень у засобах масової інформації для встановлення свідків;

– проведення радіорозвідки у районі вчинення пригоди, після чого – звернення до суду із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, з метою встановлення осіб, які перебували в місці вчинення ДТП та користувались послугами операторів мобільного зв'язку;

– огляд транспортного засобу за місцем його виявлення із подальшим вилученням;

– допит водія після його встановлення;

– призначення судових експертиз.

На практиці можуть виникати й інші, нетипові слідчі ситуації, оскільки механізм розвитку дорожньо-транспортної пригоди у кожному випадку є індивідуальним, тому слідчому, який проводить першочергові слідчі дії в ході розслідування дорожньо-транспортних пригод, необхідно правильно оцінити дорожню обстановку, якісно провести фіксування слідів, визначити роль об'єктів, що знаходяться на місці пригоди. Після цього необхідно визначити основні причини дорожньо-транспортної пригоди та спланувати подальші слідчі дії, за допомогою яких буде встановлено істину у кримінальному провадженні, що є основою метою діяльності всієї правоохоронної системи.

Висновки. Успіх розслідування дорожньо-транспортних пригод значною мірою (особливо на початковому етапі) обумовлений своєчасністю і правильністю проведення слідчих дій. Чітке, уважне, неухильне дотримання рекомендацій щодо проведення низки первинних слідчих дій на початковому етапі розслідування злочинів у сфері порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту є запорукою подальшого кваліфікованого та професійного здійснення досудового розслідування та встановлення істини у кримінальному провадженні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України : прийнятий 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
2. Панов М.І. Настільна книга слідчого / М.І. Панов. – К. : ІНЮРЕ, 2007. – 726 с.
3. Пантелеєв І.Ф. Криміналістика: [учебник] / [І.Ф. Пантелеєв, Н.А. Селиванов]. – М. : Юрид. лит., 1988. – 672 с.
4. Белкин Р.С. Криміналістическая энциклопедия / Р.С. Белкин. – М. : Мегатрон XXI, 2000. – 334 с.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України : прийнятий 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
6. Шепітько В.Ю. Криміналістика : [підручник] / В.Ю. Шепітько. – Харків : «Право», 2011. – 464 с.
7. Галас П.В. Експертний аналіз дорожньо-транспортних пригод. / [П.В. Галас, В.Б. Кисельов, А.С. Куйбіда, Ю.О. Лахно, Г.М. Надгорний]. – К. : «Експерт-Сервіс», 1995. – 192 с.
8. Григоришин О.М. Особливості складання схем дорожньо-транспортних пригод : методичні рекомендації / О.М. Григоришин, Р.І. Благуца, В.В. Кір'яков, О.В. Мархевка, А.О. Климов. – Львів : ЛьвДУВС 2011. – 44 с.
9. Филиппов А. Г. Криміналістика : [учебник] / А.Г. Филиппов. – М. : Юриспруденция, 2000. – 687 с.
10. Яблоков Н.П. Криміналістика : [учебник для вузов] / отв. ред. Н.П. Яблоков. – М. : БЕК, 1995. – 708 с.